

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25 Rīga LV 1010; Tālr.: 67686768; Fakss: 67244074; E-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2008.gada .oktobrī Nr.

Ziņu aģentūrai BNS

Tiesībsarga birojā tiek izskatīts Jūsu iesniegums par iespējamu diskrimināciju uz invaliditātes pamata.

Jūsu iesniegumā ir norādīts, ka diskriminējoša attieksme izpaužas atšķirībās naudas balvas apmērā olimpisko un paraolimpisko¹ spēļu zelta medaļu ieguvējiem.

Pārbaudes lietas ietvaros tika konstatēts, ka nacionālajā līmenī naudas balvas piešķiršanu olimpisko un paraolimpisko spēļu dalībniekiem nosaka Ministru kabineta 2005.gada 25.oktobra noteikumi Nr.787 „Noteikumi par kārtību, kādā piešķiramas naudas balvas par izciliem sasniegumiem sportā, un naudas balvu apmēru” (turpmāk – Noteikumi). Noteikumu ceturtais punkts nosaka:

Naudas balvu piešķir par sasniegumu, kas uzrādīts oficiālās starptautiskās klātienēs sacensībās, kuras ir iekļautas attiecīgās starptautiskās sporta federācijas sacensību kalendārā, ja minētā federācija ir atzīta Starptautiskajā olimpiskajā komitejā (SOK) vai ir Starptautiskās sporta federāciju ģenerālās asamblejas (GAISF) biedre. Šādas sacensības ir:

- 4.1. olimpiskās spēles;
- 4.2. pasaules vai Eiropas čempionāti pieaugušajiem (tai skaitā invalīdiem);
- 4.3. pasaules vai Eiropas čempionāti sportistiem vecumā no 16 līdz 23 gadiem (bobslejā līdz 26 gadiem) (tai skaitā invalīdiem);
- 4.4. pasaules karavīru sporta spēles, policijas čempionāts un universiāde;
- 4.5. pasaules kausa (vai Eiropas kausa, ja attiecīgajā sporta veidā pasaules kausa izcīņa nenotiek) izcīņa pieaugušajiem (kopvērtējumā);

¹ 2008.gada 9.septembrī tika pieņemts Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas lēmums Nr.79 „Par sporta terminu *paraolimpiskās spēles*”, kurā apstiprināts īpašības vārds **paraolimpisks** „turpmākai konsekventai lietošanai sporta terminoloģijā, arī vārdkopnosaukumos *paraolimpiskās spēles, paraolimpiskā komiteja, paraolimpiskā kustība* u.c.” Ņemot vērā to, ka Tiesībsarga biroja kompetencē nav lingvistisko normu pamatotības izvērtēšana, kā arī to, ka terminoloģija šajā gadījumā neietekmē lietas izskatīšanas par iespējamu diskriminējošu attieksmi būtību, turpmāk atzinumā tiek lietots termins „paraolimpisks”

4.6. paraolimpiskās spēles.

No minētās tiesību normas secināms, ka valsts uzņemas ne tikai tiesības, bet arī pienākumu piešķirt naudas balvas par sasniegumiem gan olimpiskajās, gan paraolimpiskajās spēlēs. Naudas balvu apjoma noteikšanā jāņem vērā šādi lietas apstākļi:

Diskriminācijas aizlieguma princips ir noteikts Satversmes 91.pantā, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14.pantā un citos starptautiskajos tiesību aktos. Satversmes tiesas 2005.gada 14.septembra spriedumā lietā nr.2005-02-0106 noteikts, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesas interpretācijā diskriminācija nozīmē vispārējus gadījumus, kuros persona vai personu grupa bez pietiekama pamatojuma tiek nostādīta mazāk labvēlīgā stāvoklī nekā cita persona vai personu grupa, pat ja Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija nepieprasa labvēlīgāku apiešanos (Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. the United Kingdom judgment of 28 May 1985, Series A no. 94, p. 39, para. 82).

Kā atzina Satversmes tiesa spriedumā lietā Nr. 2001-02-0106 “Satversmes 91.pantā noteiktais, proti, ka cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas, jāsaprot tādējādi, ka cilvēku tiesībām jābūt vienlīdzīgām. Taču tas nenozīmē, ka tām jābūt vienādām. Vienlīdzība pieļauj diferencētu pieeju, ja tā demokrātiskā sabiedrībā ir attaisnojama. Tātad ir **jāizvērtē iemesli, uz kuriem pamatota atšķirīgā attieksme.**” Tāpat atzīmējams, ka Satversmes tiesa savā 2001.gada 5.decembra spriedumā lietā Nr.2001-07-0103 secināja, ka vienlīdzības princips, kas izriet no 91.panta pirmā teikuma, liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats.

Pārbaudot, vai likumdevējs ievērojis vienlīdzības principu, jāņem vērā likumdevēja rīcības brīvība un tiesības lemt, vai divas situācijas ir uzskatāmas par vienādām. Tomēr arī likumdevēja rīcības brīvība nav absolūta, jo atbilstoši vienlīdzības principam likumdevēja rīcības brīvības ārējo robežu nosaka patvaļas aizliegums. Turpretim Satversmes tiesas 2002.gada 22.februāra spriedumā lietā nr.2001-06-03 atzīmēts, ka “Satversmes 91.pants nosaka likumdevēja rīcībai robežas visos gadījumos, kad personas atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos.”

Satversmes tiesas spriedumā lietā nr.2003-23-01 atzina, ka “lai noskaidrotu, vai un kuras personas vai personu grupas atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, nepieciešams atrast šīs grupas **vienojšo pazīmi.**”

Par olimpisko un paraolpisko spēļu vienojošām pazīmēm var uzskatīt norises vietu, norises laiku, norises periodiskumu, spēļu lozungu („Viena pasaule, viens sapnis”), kopēju infrastruktūru un vienotu komiteju, kas ir atbildīga par šo spēļu uzņemšanu.

Vērtējot minēto pazīmju nozīmi šajā gadījumā, jāatzīmē, ka olimpiskā veida spēles cilvēkiem ar invaliditāti pirmoreiz tika organizētas Romā 1960.gadā. Paraolimpiskās spēles vienmēr tika organizētas tajā pašā laikā kā olimpiskās spēles. Kopš 1988.gada Seulas olimpiskajām spēlēm, paraolimpiskās spēles tika organizētas arī tajā pašā vietā. 2001.gada 19.jūnijā starp Starptautisko Olimpisko komiteju un Starptautisko Paraolimpisko komiteju tika noslēgta vienošanās ar mērķi nodrošināt paraolimpisko spēļu organizēšanas kārtību. Vienošanās vēlreiz apstiprināja, ka no 2008.gada paraolimpiskās spēles vienmēr tiks organizētas uzreiz pēc olimpiskajām spēlēm, tajā pašā vietā un izmantojot to pašu infrastruktūru². Minētais liecina par olimpisko un paraolimpisko spēļu tuvināšanos, bet nenozīmē to vienlīdzību³.

2007.gada Starptautiskās Paraolimpiskās komitejas Klasifikācijas kodeksa 5.2.apakšpunkts nosaka, ka, lai piedalītos paraolimpiskajās sacensībās, sportistam jābūt tādām problēmām ar ķermeņa funkcionēšanu vai struktūru, kā nopietnas novirzes vai zudums, kas noved pie pastāvīgiem un pierādāmiem rīcības ierobežojumiem. Minētais regulējums interpretējams kopsakarā ar tā paša Kodeksa 5.3.apakšpunktu, kurā noteikts, ka Kodeksa 5.2.apakšpunktā ietvertām problēmām ar ķermeņa funkcionēšanu vai struktūru jābūt tādām, kas ierobežo sportista līdzvērtīgas dalības iespējas elites sportā cilvēkiem bez attiecīgajām problēmām.

No minētā secināms, ka starptautiskajā praksē paraolimpiskā kustība un paraolimpiskās spēles nav identificējamās ar olimpiskajām spēlēm. Uzskatu, ka Jūsu iesniegumā norādītajā gadījumā augstākminētās vienojošās pazīmes ir nepietiekamas secinājumam par iespējamu nepamatotu atšķirīgu attieksmi.

Jānorāda, ka apstākļi, ka minētās sporta spēles nav uzskatāmas par vienādām un salīdzināmām nevar būt par pamatu apgalvojumam, ka krietni mazākas prēmijas paraolimpiešiem ir pamatotas. Svarīgi atzīmēt, ka diskriminācijas aizlieguma tiesības vēsturiski ir balstītas uz Aristoteļa paradigmu, ka līdzīgās situācijās ir jāizturas līdzīgi, bet atšķirīgās atšķirīgi, **samērā ar to atšķirību**⁴. Minētais princips ne tikai deklarē vienlīdzības principu līdzīgās un atšķirīgās situācijās, bet arī uzliek par pienākumu vērtēt atšķirību proporcionalitāti. Tas ierobežo valsts patvaļu aizbildināties ar to, ka attiecīgas situācijas ir nesalīdzināmas un, līdz ar to, kritēriji katrā no tām ir brīvi nosakāmi.

Vēršu uzmanību uz to, ka saskaņā ar augstākminēto Klasifikācijas kodeksa 5.3.apakšpunktu paraolimpisko spēļu dalībnieki nevar piedalīties olimpiskajās spēlēs un pretendēt uz lielākajiem apbalvojumiem tajās.

² http://www.olympic.org/uk/games/paralympic/index_uk.asp

³ Kā vēl vienu svarīgu argumentu par atšķirībām starp olimpiskajām un paraolimpiskajām spēlēm ir jāpiemin tas apstākļi, ka Makao un Farēru salas ir Starptautiskās paraolimpiskās komitejas locekļi, bet nav Starptautiskās olimpiskās komitejas sastāvā. Līdz ar to, minēto autonomo teritoriju pārstāvji var piedalīties paraolimpiskajās spēlēs un, attiecīgi, nevar - olimpiskajās.

⁴ Dagmar Schiek, Lisa Waddington, Mark Bell, „Cases, material and Text on National, Supranational and International Non-Discrimination Law”, Hart publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2007, 27.lappusē

Lai noskaidrotu, vai paraolimpisko spēļu medalistu tiesību ierobežojumi ir proporcionāli atšķirībām pret olimpisko spēļu medaļu ieguvējiem, ir nepieciešams izvērtēt šo starptautisko sacensību norises kārtību. Tiesiskā nozīme šajā gadījumā ir naudas balvu piešķiršanas kritērijiem.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2005.gada 25.oktobra noteikumu Nr.787 „Noteikumi par kārtību, kādā piešķiramas naudas balvas par izciliem sasniegumiem sportā, un naudas balvu apmēru” (turpmāk – Noteikumi) piekto punktu „Latvijas Nacionālā sporta padome, izstrādājot priekšlikumu par naudas balvas piešķiršanu, izvērtē sacensību nozīmīgumu, sacensībās piedalījušos valstu skaitu un sportistu vai komandu skaitu.” Interpretējot minēto tiesību normu, secināmi šādi kritēriji naudas balvas piešķiršanai:

- 1) sacensību nozīmīgums;
- 2) sacensībās piedalījušos valstu skaits;
- 3) sportistu vai komandu skaits.

1) Saskaņā ar Olimpiskās hartas preambulas ceturtajā punktā nostiprinātiem fundamentālajiem olimpiskajiem principiem **sportošana ir cilvēka tiesība**.⁵ Iespēja sportot jānodrošina katrai personai bez jebkāda veida diskriminācijas. Pašlaik pasaulē ir aptuveni 6 miljardi 700 miljoni cilvēku, no kuriem 600 miljoni ir cilvēki ar invaliditāti (*disabled persons*). Tas nozīmē, ka potenciālie paraolimpisko spēļu dalībnieki sastāda aptuveni 9% no kopējā cilvēku skaita pasaulē. Latvijā ir aptuveni 2 miljoni 276 tūkstoši iedzīvotāju. No tiem 70000 ir cilvēki ar invaliditāti darbspējas vecumā (no 15 līdz 60 gadiem)⁶. Tas sastāda aptuveni 3% no Latvijas iedzīvotājiem. Ņemot vērā to, ka paraolimpiskās spēles un paraolimpiskā kustība skar daudzu cilvēku intereses, uzskatu, ka nav pamata apšaubīt paraolimpisko spēļu nozīmīgumu;

2) Olimpiskajās spēlēs Ķīnā piedalījās sportisti no 204 valstīm⁷. Paraolimpiskajās spēlēs – no 148 valstīm. Atzīstot, ka dalībvalstu skaits nevar kalpot par vienīgo rādītāju, vēlos atzīmēt, ka, pamatojoties tikai uz šo kritēriju, naudas apbalvošanas apmēram paraolimpisko spēļu zelta medaļas ieguvējam jāstāda aptuveni 72.5% no olimpisko spēļu zelta medalista naudas apbalvojuma apmēra;

3) Olimpiskajām spēlēm Ķīnā kvalificējās 11028 sportisti. No tiem faktiski 28 sporta veidos piedalījās aptuveni 10500 sportistu. 2008.gada paraolimpiskajās spēlēs Ķīnā piedalījās aptuveni 4200 atlēti 21 sporta veidā⁸. Aprēķinot sportistu skaita proporcijas, secināms, ka paraolimpisko spēļu dalībnieku skaits sastāda aptuveni 40% no olimpisko spēļu dalībniekiem.⁹

⁵ http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_122.pdf

⁶ http://www.zz.lv/archive/article.html?xml_id=114630&nc_year=2007&nc_month=7&nc_day=14

⁷ http://www.associatedcontent.com/article/979500/the_beijing_2008_summer_olympic_games.html

⁸ 2004.gada paraolimpiskajās spēlēs Grieķijā piedalījās 3806 atlēti no 136 valstīm, sacenšoties 19 sporta veidos. Pieaugošais dalībnieku skaits liecina par paraolimpisko spēļu aktualitāti

⁹ Minētajos aprēķinos netika ņemts vērā tas apstāklis, ka paraolimpisko spēļu sporta veidu skaits ir mazāks.

2008.gada paraolimpiskajās spēlēs startēja 18 sportisti no Latvijas, olimpiskajās – 49. Paraolimpiskajās spēlēs Latvija izcīnīja trīs medaļas (vienu zelta un divas sudraba medaļas). Olimpiskajās spēlēs Latvija izcīnīja trīs medaļas (vienu zelta, vienu sudraba un vienu bronzas medaļu).

Diska mešanā paraolimpiskajās spēlēs kopā ar uzvārētāju Aigaru Apini finālā startēja vēl 11 sportisti. Saskaņā ar oficiālajā olimpisko spēļu mājas lapā pieejamo informāciju *BMX* individuālajās vīriešu sacensībās olimpiskajās spēlēs piedalījās 32 sportisti, no kuriem finālā startēja 8 braucēji.

Pamatojoties uz taisnīguma principu, kā arī Aristoteļa paradigmā noteikto atšķirību proporcionalitāti, secinu, ka no šīm dalībnieku proporcijām neizriet piecreiz mazākas prēmijas piešķiršanas pamatojums paraolimpisko spēļu zelta medaļas ieguvējam.

Rezumējot augstāk minēto, norādu, ka olimpisko un paraolimpisko spēļu dalībnieki neatrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos un, līdz ar to, nav pamata atzīt normatīvo regulējumu un faktisko rīcību naudas balvas piešķiršanā par diskriminējošu un prettiesisku. Tomēr, pamatojoties uz taisnīguma principu, vēlos īpaši uzsvērt nepieciešamību pārvērtēt esošu naudas balvas piešķiršanas apjomu, palielinot paraolimpiešiem prēmijas vismaz līdz pusei no olimpisko spēļu zelta medaļas ieguvējam piešķiramās prēmijas.

Ņemot vērā augstākminēto, pārbaudes lieta par Jūsu iesniegumu ir pabeigta.

Ar cieņu
Tiesībsargs

R.Apsītis